

FELADATOK A „RELÁCIÓK” TÉMAKÖRHÖZ

A feladatsorban használt jelölések:

$$\mathbb{R}^- = \{r \in \mathbb{R} \mid r < 0\}, \quad \mathbb{R}^+ = \{r \in \mathbb{R} \mid r > 0\},$$

$$[a; b] = \{r \in \mathbb{R} \mid a \leq r \leq b\},$$

ahol $a, b \in \mathbb{R}$ és $a \leq b$.

3.1. Feladat. Adja meg az $\alpha = \{(x, y) \mid x + 2 = 3y^2\} \subseteq \mathbb{R} \times \mathbb{R}$ megfeleltetés inverzét. Tartalmazza-e az $\alpha^2 (= \alpha\alpha)$ megfeleltetés a $(3, 7)$, $(1, -1)$ és $(-5, 3)$ számpárokat?

3.2. Feladat. Határozza meg az $\alpha\beta$ megfeleltetés-szorzatot, valamint a β megfeleltetés inverzét, ha α és β az alábbi megfeleltetések:

- (a) $\alpha = \{(a, b) \mid a \leq b\} \subseteq \mathbb{Z} \times \mathbb{R}$, $\beta = \{(a, b) \mid a = b^2\} \subseteq \mathbb{R} \times \mathbb{R}$;
- (b) $\alpha = \{(a, b) \mid a^2 = b\} \subseteq \mathbb{R} \times \mathbb{Z}$, $\beta = \{(a, b) \mid a \leq b^2\} \subseteq \mathbb{Z} \times \mathbb{R}$;
- (c) $\alpha = \{(a, b) \mid \sin a = b\} \subseteq \mathbb{R} \times \mathbb{N}$, $\beta = \{(a, b) \mid b \geq |a|\} \subseteq \mathbb{N} \times \mathbb{R}$;
- (d) $\alpha = \{(x, y) \mid y^2 < x\} \subseteq \mathbb{R} \times [-2; 2]$, $\beta = \{(x, y) \mid x^2 + y^2 = 4\} \subseteq [-2; 2] \times [0; 2]$;
- (e) $\alpha = \{(x, y) \mid y = \cos x\} \subseteq [0, \frac{1}{2}\pi] \times \mathbb{R}^+$, $\beta = \{(x, y) \mid x = y + 1 \text{ vagy } y = 1\} \subseteq \mathbb{R}^+ \times \mathbb{R}^+$.

3.3. Feladat. Határozza meg az alábbi α és β relációk $\alpha\beta$ és $\beta\alpha$ szorzatát. (E : az emberek halmaza, H : egy adott sík egyenesének halmaza)

- (a) $\alpha = \{(x, y) \mid x \text{ az } y \text{ gyermeke}\}$, $\beta = \{(x, y) \mid y \text{ az } x \text{ apja}\}$ az E halmazon;
- (b) $\alpha = \beta = \{(e, f) \mid e \text{ merőleges } f\text{-re}\}$ a H halmazon;
- (c) $\alpha = \{(x, y) \mid x = 2y\}$, $\beta = \{(x, y) \mid x = 2^y\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
- (d) $\alpha = \{(x, y) \mid 10x = y\}$, $\beta = \{(x, y) \mid x = \lg y\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
- (e) $\alpha = \{(x, y) \mid y = x^2\}$, $\beta = \{(x, y) \mid y - 1 = 3x\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
- (f) $\alpha = \{(x, y) \mid y = |x|\}$, $\beta = \{(x, y) \mid -8x = y + 1\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;

3.4. Feladat. Adjon meg a gráfjával az $A = \{a, b, c, d\}$ halmazon egy olyan relációt, amely

- (a) reflexív, tranzitív, de nem szimmetrikus;
- (b) antiszimmetrikus, tranzitív, de nem dichotom;
- (c) dichotom, de nem reflexív.

3.5. Feladat. Legyen $\varrho = \{(a, b) \mid a \text{ osztója } b\text{-nek}\}$ az $A = \{-4, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3\}$ halmazon értelmezett reláció. Adja meg a ϱ reláció gráfját. Vizsgálja meg reflexivitás, szimmetria, antiszimmetria, tranzitivitás és dichotómia szempontjából.

3.6. Feladat. Vizsgálja meg az alábbi relációkat reflexivitás, szimmetria, antiszimmetria, tranzitivitás és dichotómia szempontjából. Ezek alapján állapítsa meg, hogy melyik reláció ekvivalencia, részbenrendezés, illetve rendezés.

(a) $\{(a, b) \mid ab = 1\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;	(b) $\{(a, b) \mid 4 \mid b - a\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;
(c) $\{(a, b) \mid a + 5 \leq b\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;	(d) $\{(a, b) \mid a < b\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
(e) $\{(a, b) \mid a \leq b\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;	(f) $\{(a, b) \mid ab \geq 0\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
(g) $\{(a, b) \mid \frac{a}{b} < 0\}$ az $\mathbb{R} \setminus \{0\}$ halmazon;	(h) $\{(x, y) \mid x + y < 3\}$ a $\mathbb{Q}$ halmazon;
(i) $\{(x, y) \mid x^2 + y^2 < 10\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;	(j) $\{(a, b) \mid a = b \}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
(k) $\{(a, b) \mid a - b < 2\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;	(l) $\{(a, b) \mid a - b < a^2\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;
(m) $\{(a, b) \mid a - b \leq a^2\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;	(n) $\{(a, b) \mid 3 < a - b \}$ a $\mathbb{Q}$ halmazon;
(o) $\{(a, b) \mid 2 \mid a + b\}$ az $\mathbb{N}$ halmazon;	(p) $\{(x, y) \mid 2 \mid x^2 + y^2\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;

- (q) $\{(x, y) \mid xy \geq 2\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon; (r) $\{(x, y) \mid x - 3 \geq y\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon;
 (s) $\{(a, b) \mid a^2 + 2b \leq b^2 + 2a\}$ az $\mathbb{N}$ halmazon; (t) $\{(a, b) \mid |a - b| = 1\}$ az $\mathbb{N}$ halmazon.
 (u) $\{(x, y) \mid (\sin^2 x - \sin^2 y)(\cos^2 x - \cos^2 y) = 0\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon.

3.7. Feladat. Igazolja, hogy a $\varrho = \{(a, b) \mid |a - b| < 3\}$ reláció az $\mathbb{R}$ halmazon szimmetrikus. Adja meg a ϱ reláció inverzét és komplementerét. Vizsgálja meg, hogy szimmetrikusak-e ezek a relációk.

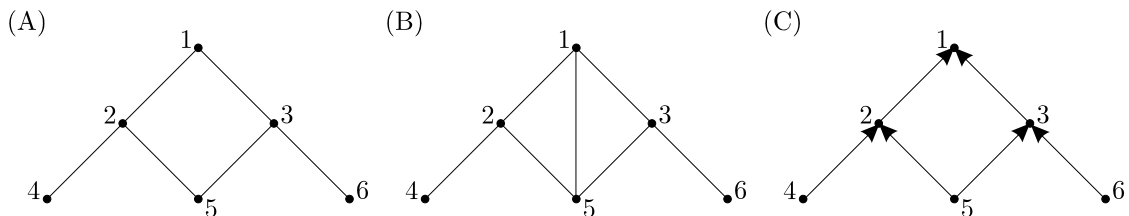
3.8. Feladat. Legyen X tetszőleges halmaz, ϱ pedig egy szimmetrikus reláció X -en. Bizonyítsa be, hogy ϱ inverze és komplementere is szimmetrikus.

3.9. Feladat. Reflexív-e reflexív relációk szorzata, inverze? Mit mondhatunk az antiszimmetrikus relációkról?

3.10. Feladat. Legyen $\varrho = \{(a, b) \mid a - b = 2\}$ reláció az $A = \{1, 2, 3, 4, 5\}$ halmazon. Rajzolja fel a ϱ gráfját, adja meg (ne csak a gráfjával)

- (a) ϱ szimmetrikus lezártját;
 (b) ϱ tranzitív lezártját;
 (c) ϱ szimmetrikus lezártjának tranzitív lezártját;
 (d) ϱ tranzitív lezártjának szimmetrikus lezártját.

3.11. Feladat. Melyik ábra adja meg egy részbenrendezett halmaz Hasse diagramját? Melyek ezen részbenrendezett halmaz minimális elemei?

3.12. Feladat. Adjon meg Hasse diagramjával olyan részbenrendezett halmazt, melynek alaphalmaza $A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$, továbbá 3 minimális és egy legnagyobb eleme van.

3.13. Feladat. Adja meg az alábbi részbenrendezett halmazok Hasse-diagramját. Melyek a minimális, maximális, legkisebb, legnagyobb elemek? Adja meg a duális részbenrendezett halmaz Hasse-diagramját is.

- (a) $(A; \subseteq)$, ahol $A = \{\emptyset, \{1\}, \{2\}, \{3\}, \{1, 4\}, \{1, 2\}, \{2, 3\}, \{1, 2, 3\}\}$;
 (b) $(B; |)$, ahol $B = \{2, 3, 4, 5, 6, 12, 24, 36\}$;
 (c) $(C; \sqsubseteq)$, ahol $C = \{123, 211, 321, 467, 512, 861, 999\}$, és $a \sqsubseteq b$ pontosan akkor teljesül, ha a minden számjegye kisebb vagy egyenlő, mint b megfelelő számjegye;
 (d) $(D; \leq)$, ahol $D = \{(1, 1), (\frac{1}{2}, 2), (0, -1), (\frac{1}{3}, 3), (2, 2)\}$, és $\leq$ a komponensenkénti részbenrendezés.

3.14. Feladat. Legyen $D_6 = (A; |)$ és $P = (B; \leq)$ részbenrendezett halmaz, ahol $A = \{2, 3, 6\}$ és $B = \{0, 1, 3\}$. Adja meg a D_6 és a P részbenrendezett halmazok direkt szorzatának Hasse diagrammját. Melyek a minimális, maximális, legkisebb, legnagyobb elemek?

3.15. Feladat. Az alábbi relációk közül melyik terjeszthető ki részbenrendezéssé

- (a) $\alpha = \{(a, b) \mid a - a^2 \leq b\} \subseteq \{-1, 0, 1\} \times \{-1, 0, 1\}$;
 (b) $\beta = \{(a, b) \mid a - a^2 < b\} \subseteq \{-1, 0, 1\} \times \{-1, 0, 1\}$;
 (c) $\gamma = \{(v, w) \mid \sqrt{2}w = (1 + i)v\} \subseteq \mathbb{C} \times \mathbb{C}$;
 (d) $\delta = \{(m, n) \mid \text{van olyan } \alpha \in \mathbb{N}, \text{ amelyre } m \mid n^\alpha\} \subseteq \mathbb{N} \times \mathbb{N}$?

3.16. Feladat. Adja meg a

- (a) $(\{\emptyset, \{1\}, \{2\}, \{1, 2\}, \{1, 2, 3\}, \{1, 2, 4\}, \{1, 2, 3, 4\}\}; \subseteq)$;
 (b) $(\{0, 1, 2, 3, 6, 12, 24, 36, 48\}; |)$

részbenrendezett halmaz Hasse diagramját. Hányféleképpen terjeszthető ki rendezéssé? Adja meg egy kiterjesztését.

3.17. Feladat. Adjon meg az $\{1, 2, 3, 4, 5\}$ halmazon olyan osztályozást, melynek pontosan 2 osztálya (blokkja) van. Adja meg a kapott osztályozáshoz tartozó ekvivalenciareláció gráfját.

3.18. Feladat. Határozza meg a következő osztályozásokhoz tartozó ekvivalenciarelációt.

- (a) $C_1 = \{\{\frac{1}{2}x^2 + 2x + 3, x^2 + 4x + 6, \frac{3}{2}x^2 + 6x + 9\}, \{\frac{5}{3}x + 5, x + 3\}, \{\frac{1}{3}x^2 + x + \frac{1}{3}, x^2 + 3x + 1\}\}$ az $\{\frac{1}{2}x^2 + 2x + 3, x^2 + 4x + 6, \frac{3}{2}x^2 + 6x + 9, \frac{5}{3}x + 5, x + 3, \frac{1}{3}x^2 + x + \frac{1}{3}, x^2 + 3x + 1\}$ halmazon;
- (b) $C_2 = \{\{(1, -3), (-2, 6), (\frac{1}{2}, -\frac{3}{2})\}, \{(\frac{1}{2}, -\frac{3}{5}), (5, -6)\}\}$ a $\{(-2, 6), (\frac{1}{2}, -\frac{3}{2}), (\frac{1}{2}, -\frac{3}{5}), (1, -3), (5, -6)\}$ halmazon;
- (c) $C_3 = \{\{-\frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2}i, 1, i\}, \{-\sqrt{2}, \sqrt{2}, 1 + i, 1 - i\}\}$ a $\{-\sqrt{2}, -\frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2}i, i, 1, 1 + i, 1 - i, \sqrt{2}\}$ halmazon;
- (d) $C_4 = \{\{f \in \mathbb{R}[x] \mid f^* = n\} \mid n \in \mathbb{N}_0\}$ az $\mathbb{R}[x]$ polinomgyűrűn.

3.19. Feladat. Határozza meg a következő ekvivalenciarelációkhoz tartozó osztályozást.

- (a) $\{(a, b) \mid 4 \mid b - a\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;
- (b) $\{(a, b) \mid |a| = |b|\}$ az $\mathbb{Z}$ halmazon;
- (c) $\{(a, b) \mid ab > 0\}$ az $\mathbb{R} \setminus \{0\}$ halmazon;
- (d) $\{(x, y) \mid x^2 + y^2 \text{ páros}\}$ a $\mathbb{Z}$ halmazon;
- (e) $\{(H, H') \mid |H| = |H'|\}$ az $A = \{H_1, H_2, H_3, H_4, H_5, H_6\}$ halmazon, ahol $H_1 = \{1, 2\}$, $H_2 = \emptyset$, $H_3 = \{a, b\}$, $H_4 = \{0\}$ és $H_5 = \{1, 2, 3\}$, $H_6 = \{3, 4, 5\}$;
- (f) $\{(a, b) \mid a\text{-nak és } b\text{-nek van közös prímosztója}\}$ a $B = \{2, 3, 8, 9, 14, 15, 19, 26\}$ halmazon;
- (g) $\{(a, b) \mid a \text{ és } b \text{ számjegyeinek összege egyenlő}\}$ a $C = \{71, 301, 216, 4, 121, 54, 602, 315\}$ halmazon;
- (h) $\{(x, y) \mid \sin^2 x = \sin^2 y \text{ vagy } \cos^2 x = \cos^2 y\}$ az $\mathbb{R}$ halmazon.

3.20. Feladat. Legyen $\varrho = \{(a, b) \mid a \text{ osztója } b\text{-nek}\}$ reláció az $A = \{-4, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3\}$ halmazon. Ekvivalenciareláció-e ϱ , illetve $\varrho \cap \varrho^{-1}$ az A halmazon? Ha valamelyik reláció ekvivalencia, adja meg a hozzá tartozó osztályozást.

3.21. Feladat. Legyen ϱ tetszőleges részbenrendezés az A halmazon. Bizonyítsa be, hogy $\varrho \cap \varrho^{-1}$ ekvivalenciareláció A -n.